

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: « Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

VOCATIONAL REHABILITATION OF PEOPLE WITH MENTAL DISABILITY

της Αγραπίδη Ανδριάνας Αικατερίνης

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: « Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} επιβλέπων: Κωνσταντίνος Λολίτσας, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.

«Δημόκριτος»

2^{ος} επιβλέπων: Βέρδης Αθανάσιος, Επίκουρος Καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος

Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών

3^{ος} επιβλέπων: Κατσαντώνη Σπυριδούλα, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.

«Δημόκριτος»

Αθήνα 2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν τα βήματα προς την επαγγελματική αποκατάσταση των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) δίνοντας έμφαση στην αποκατάσταση των ατόμων με Νοητική Αναπηρία (ΝΑ). Στο σημερινό κόσμο, η εργασία αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την κοινωνική ένταξη και κοινωνική συμμετοχή και λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα των ΑμεΑ δεν μπορούμε να τους εξαιρέσουμε από την πρόσβαση στην επαγγελματική ζωή, αλλά στα πλαίσια της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της εξάλειψης των διακρίσεων, οφείλουμε να δημιουργήσουμε τις κατάλληλες προϋποθέσεις, που τη διευκολύνουν.

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση φαίνεται πως η ΝΑ έχει το χαμηλότερο ποσοστό επαγγελματικής αποκατάστασης. Είναι σημαντικό να εντοπιστούν οι καλές πρακτικές που ενισχύουν τα άτομα με ΝΑ, για μια ομαλή μετάβαση στην ελεύθερη αγορά εργασίας, με μια επιτυχημένη επαγγελματική αποκατάσταση και διατήρηση μιας θέσης εργασίας μακροχρόνια. Επίσης κρίνεται σκόπιμο να εντοπιστούν και οι πολιτικές εκείνες που υποστηρίζουν μια τέτοια προοπτική.

Κρίθηκε σκόπιμο λοιπόν, να γίνει αναφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτού του τύπου αναπηρίας (νοητική) και στα βήματα που χρειάζεται να πραγματοποιηθούν προς μια επιτυχημένη μετάβαση από την εκπαίδευση στην επαγγελματική ζωή, στις προσπάθειες που γίνονται προς αυτή τη μετάβαση τόσο στον Ελλαδικό χώρο όσο και σε άλλες χώρες και σε καλές πρακτικές, ως παράδειγμα προς εφαρμογή. Επιλέχθηκαν, παράλληλα, ο Καναδάς και πιο συγκεκριμένα η επαρχία Οντάριο και η Φιλανδία καθώς πρόκειται για ανεπτυγμένα κράτη, θεωρούμενα πως παρέχουν κοινωνική ευημερία και με πολυετή εμπειρία σε προγράμματα ένταξης ΑμεΑ.

Το Οντάριο βέβαια δεν αποτελεί ανεξάρτητη χώρα, είναι όμως η πιο ανεπτυγμένη επαρχία του Καναδά κι εκεί βρίσκεται και η πρωτεύουσά του. Τόσο το Οντάριο όσο και η Φιλανδία έχουν πάνω από είκοσι έτη εμπειρίας στη διαμόρφωση ενός μη ιδρυματικού μοντέλου εκπαίδευσης και πλέον αρκετά έτη εμπειρίας στην εφαρμογή συμπεριληπτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης κι αποκατάστασης. Έτσι, υπάρχει ικανή αρθρογραφία βασισμένη σε ερευνητικά δεδομένα για την αξιολόγηση των προγραμμάτων που εφαρμόζονται και της αποτελεσματικότητάς τους.

Γίνεται αναφορά στα προγράμματα εκπαίδευσης που εφαρμόζονται στις παραπάνω χώρες, διότι ο δρόμος προς την επαγγελματική αποκατάσταση δε γίνεται να μην ιδωθεί

σε συνάρτηση με την παρεχόμενη εκπαίδευση και τις ευκαιρίες για πρόσβαση σε αυτή. Η εκπαίδευση αποτελεί θεμέλιο της επαγγελματικής αποκατάστασης, αφού ανάλογα με το είδος και την ποιότητά της παρέχει τα αντίστοιχα εφόδια για τη μετάβαση προς την επαγγελματική ζωή.

Τέλος, σημαντικό θεωρήθηκε να γίνει αναφορά στα οφέλη που προκύπτουν από την επαγγελματική αποκατάσταση ενός ΑμεΑ, στα εμπόδια που πιθανόν προκύψουν προς το δρόμο αυτό και στις προτάσεις για την άρση των εμποδίων.

Βιβλιογραφία

- (n.d.). Ανάκτηση από www.et.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.et.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.et.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.kodiko.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.e-nomothesia.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.e-nomothesia.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.et.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.e-nomothesia.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.e-nomothesia.gr
- (n.d.). Ανάκτηση από www.e-nomothesia.gr
- 102/A/12-6-2018, Φ. (n.d.). Ανάκτηση από www.e-nomothesia.gr
- 156/A/4-9-2009, Φ. (n.d.). Ανάκτηση από www.kodiko.gr
- (2019). Ανάκτηση από www.hellenicparliament.gr
- Baker, P., Linden, M., LaForce, S., Rutledge, J., & Goughnour, P. (2018). Barriers to employment participation of individuals with disabilities: Addressing the impact of employer (mis)perception and policy. *American behavioral scientist*, 62(5).
- Beyer, S., Hedeboew, G., & Samoy, E. (2004). *LABOr Project: Reflections on good practice in vocational training and employment for people with learning disabilities*. EASPD.
- Butcher, S., & Wilton, R. (2007). Stuck in transition? Exploring the spaces of employment training for youth with intellectual disability. *Science Direct*.
- Canada, S. (n.d.). Ανάκτηση από www.statcan.gc.ca
- Cavallaro, T., Foley, P., Saunders, J., & Bowman, K. (2005). *People with a disability in vocational education and training*. Adelaide: National Centre for Vocational Education Research (NCVER).
- CEDEFOP, E. K. (2014). *Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Chan, F., Strauser, D., Maher, P., Jeong Lee, E., Jones, R., & Johnson, E. (2010). Demand -side factors related to employment of people with disabilities: A survey of employers in the Midwest region of the United States. *Journal of occupational rehabilitation*.
- Crawford, C. (2005). *Scoping inclusive education for Canadian students with intellectual and other disabilities*. Toronto: L' Institut Roehrer Institute.
- Ctreating pathways to success, An education and career/ life planning program for Ontario schools. (2013). Ministry of Education.
- Ebersold, S., Schmitt, M., & Priestley, M. (2001). *Inclusive education for young disabled people in Europe, trends, issues and challenges*. ANED, Univercity of Leeds.

- especial.gr*. (2020). Ανάκτηση από www.especial.gr/psuxometrika-ergaleia-kesy-kai-epimorfwsh-psuxologwn-apofash-gia-thn-promhtheia-tous-apo-thn-yp-paideias-keramews/
- European Commission. (n.d.). Ανάκτηση από <http://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice>
- Fornes, S., Tonette, R., & Rosenberg, H. (2008). Improving outcomes for workers with mental retardation. *Human resource development quarterly*, 19(4).
- Gomez-Machado, M., Santos, F., Schoen, T., & Chiari, B. (2016). Effects of vocational training on a group of people with intellectual disabilities. *Journal of policy and practice in intellectual disabilities*, 13.
- Hakala, K. (2010). Discourses on inclusion, citizenship and categorizations of "special" in education policy: the case of negotiating change in the governing of vocational special needs education in Finland. *European educational research journal*, 9.
- Hermanoff, A., Maatta, K., & Uusiautti, S. (2017). The opportunities and obstacles of school paths of Finnish young people with intellectual disability. *Problems of education in the 21st century*, 75.
- Holwerda, A., Van der Klink, J., Boer, M., Groothoff, J., & Brouwer, S. (2013). Predictors of work participation of young adults with mild intellectual disabilities. *Research in developmental disabilities*, 34.
- Honkagren, E., & Nuutila, L. (2013). An overview of vocational special education and training in Finland. Στο K. Aaltonen, A. Isacsson, J. Laukia, & L. Vanhanen-Nuutinen, *Practical skills, education and development - Vocational education and training in Finland*. Haaga-Helia, University of applied sciences.
- Hughes, C., Copeland, S., Wehmeyer, M., Argan, M., Cai, X., & Hwang, B. (2002). Increasing social interaction between general education high school students and their peers with mental retardation. *Journal of Developmental and Physical disabilities*, 14.
- Isacsson, A. (2013). Work integrated learning in Finland- a conceptual overview. Στο K. Aaltonen, A. Isacsson, J. Laukia, & L. Vanhanen-Nuutinen, *Practical skills, education and development- Vocational education and training in Finland*. Haaga-Helia, University of applied sciences.
- Isacsson, K. (2019). A Bridge to Nowhere: Experiences of the Transition from High School to Adult Life for Young Adults with Intellectual Disabilities in Ontario . Ottawa: Thesis submitted to the Faculty of Graduate and Postdoctoral Studies In partial fulfillment of the requirements For the doctorate in Philosophy degree in Education .
- Kehitysvammaliitto*. (2020). Ανάκτηση από [www,kehitysvammaliitto.fi](http://www.kehitysvammaliitto.fi)
- Kelechi, I., & Ihuoma, C. (2011). The role of guidance counselors in the career development of adolescents and young adults with special needs. *British Journal of Arts and Social Sciences*, 2.
- Kirjavainen, T., Pulkkinen, J., & Jahnukainen, M. (2016). Special education students in transition to further education: A four-year register-based follow-up study in Finland. *Learning and individual differences*, 45.

- Lin Lean Lim. (2006). Proceedings of the expert group meeting on inclusion of people with disabilities in vocational training. (σ. 1). Bangkok: International Labor Office, Regional Office for Asia and the Pacific.
- living, C. a. (2010). *National report card, Inclusion of Canadians with intellectual disabilities*.
- Lysaght, R., Ouellette-Kuntz, H., & Morrison, C. (2009). Meaning and value of productivity to adults with intellectual disabilities. *Journal of intellectual and developmental disabilities, 47*.
- Lysaght, R., Petner- Arrey, J., Cobigo, V., & Ouellette-Kuntz, H. (2014). Work preparation and participation in Ontario for persons with intellectual and developmental disabilities, A cross -region analysis. *Journal on developmental disabilities, 20*.
- Malikiosi-Loizos, M., & Ivey, A. (2012). Counseling in Greece. *Journal of counseling and development, 90*.
- Markku, J., & Sakari, J. (1990). Special education in Finland. *International journal of disability, development and education, 37*.
- Martorell, A., Gutierrez-RecachaA., Pereda, J., & Anyso-Mateos, L. (2008). Identification of personal factors that determine work outcome for adults with intellectual disability. *Journal of intellectual disability research, 52*.
- Mc Donall, M., & Crudden, A. (2009). Factors affecting the successful employment of transition -age youths with visual impairments. *Journal of visual impairments and blindness, 103*.
- Ministry of Children, C. a. (n.d.). Ανάκτηση από www.mcscs.gov.on.ca
- Ministry of education. (n.d.). Ανάκτηση από minedu.fi/en/
- Ministry of Education, P. a. (n.d.). Ανάκτηση από pdsbnet.ca
- Niemi, A.-M., & Kurki, T. (2014). Getting on the right track? Educational choice- making of students with special educational needs in pre- vocational education and training. *Disability and society, 29*.
- noesi.gr*. (n.d.). Ανάκτηση από www.noesi.gr
- Nuri, R., Hoque, T., Akand, M., & Waldron, S. (2012). Impact Assessment of a Vocational Training Programme for persons with disabilities in Bangladesh. *Asia pacific disability rehabilitation journal, 23(3)*.
- O' Brien, J., & Dempsey, I. (2004). Comparative analysis of employment services for people with disabilities in Australia, Finland and Sweden. *Journal of policy and practice in intellectual disabilities, 1*.
- oaed.gr*. (n.d.). Ανάκτηση από www.oaed.gr
- ourkids.net*. (n.d.). Ανάκτηση από www.ourkids.net
- Polidano, C., & Mavromaras, K. (2010). *The role of vocational education and training in the labor market outcomes of people with disabilities*. Australia: National Centre for Vocational Education Research (NCVER).

- Salovirta, T., & Pirttimaa, R. (2007). Surveying supported employment in Finland: A follow-up. *Journal of policy and practice in intellectual disabilities*, 4.
- Schalock, R. (2000). *Focus on autism and other developmental disabilities*, 15(2).
- Schalock, Ruth, Luckasson, Karrie, Borthwick-Duffy, Bradley, . . . Yeager. (2007). The renaming of Mental Retardation to the term Intellectual Disabilities. *Intellectual and Developmental Disabilities*.
- Special Education in Ontario. (2017). Ministry of Education.
- Stafford, L., Marston, G., Chamorro-Koc, M., Beatson, A., & Drennan, J. (2017). Why one size fits all approach to transition in Disability Employment Services hinders employability of young people with physical and neurological. *The journal of industrial relations*, 59(5).
- Stenstrom, M.-E., & Virolainen, M. (2014). *The current state and challenges of vocational education and training in Finland*. Nord-VET- The future of vocational education in the Nordic countries.
- Taanila, A., Rantakallio, P., Koironen, M., von Wendt, L., & Jarvelin, M.-R. (2005). How do persons with intellectual disability manage in the open labour markets? A follow-up of the northern Finland 1966 birth cohort. *Journal of intellectual disability research*, 49.
- Virolainen, m., & Stenstrom, M.-L. (2014). Finnish vocational education and training in comparison: Strengths and weaknesses. *International journal for research in vocational education and training*, 1.
- World Health Organization. (1980). *International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps*. Geneva: W.H.O.
- World Health Organization. (1999). *International Classification fo Impairments, Disabilities and Handicaps (ICIDH-2)*. Geneva: W.H.O.
- World Health Organization. (2002). *The International Classification of Functioning, Disability and Health. Towards a Common LanguageforFunctioning, Disability and Health*:. Geneva: W.H.O.
- www.eoppep.gr. (n.d.).
- Βλάχος, Φ. (2016, Αύγουστος). *Εκπαίδευση Ενηλίκων και Πολιτισμός στην Κοινότητα*. Ανάκτηση 2019, από www.cretaadulteduc.gr
- Γιαννίτσας, Αγρέβη, Αναστασίου, Αποστόλου, Αργυροπούλου, Γεωργαντά, . . . Τσιγαρέλης. (n.d.). *ΜΕΛΕΤΗ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΕΠ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΟΥ ΣΕΠΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑΚΟΙΝΩΝΙΚΩΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΑ*. Πανεπιστήμιο Αθηνών, τομέας Ψυχολογίας, Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ (ΕΠΕΑΕΚ).
- Δελλασούδας, Λ. (2004). *Σχολικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός ατόμων με αναπηρία*. Ιδιωτική Έκδοση.
- Ε.Σ.Α.Ε.Α. (1996). Ανάκτηση από www.esamea.gr

- Ελληνική Εταιρεία Υποστηριζόμενης Εργασίας*. (n.d.). Ανάκτηση από <http://supportedemployment.gr>
- Ζερβός, Γ. (2004). Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός και η Επαγγελματική Κατάρτιση των ΑΜΕΑ (έφηβοι με κινητικά και νοητικά προβλήματα) στην Ελλάδα. Κατάσταση και προοπτικές. *Διδακτορική διατριβή*.
- Ζερβός, Γ. (2006). Επαγγελματική εκπαίδευση - κατάρτιση των ατόμων με αναπηρία. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 42.
- Κασσωτάκης, Μ. (2000). *Η πληροφόρηση για τις σπουδές και τα επαγγέλματα*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κασσωτάκης, Μ., Βάγγερ, Α., Δελλασούδας, Λ., Δημητρόπουλος, Ε., Κάντας, Α., Κάρμας, Κ., . . . Φωτιάδου-Ζαχαρίου, Τ. (2004). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: τυπωθήτω.
- Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου -Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου. (2014). *Διακρίσεις και εμπόδια στην επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρία αποφοίτων ΑΕΙ*. Αθήνα.
- Κοντιάδης, Ξ., & Μουσμώτη, Μ. (2014). *Σύνοψη της μελέτης συμβατότητας της ελληνικής νομοθεσίας με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Διακιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Αθήνα : Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.
- Κωτσίκης, Β. (2002). *Εισαγωγή στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση*. Έλλην.
- Λογαράς, Δ. (2013). *Εργασία- Απασχόληση και Αναπηρία*. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Μάνος, Ν. (1997). *Βασικά στοιχεία κλινικής ψυχιατρικής*. Univercity Studio Press.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Κέντρο Λεξικολογίας. Ν.1566/85. (n.d.). Ανάκτηση από www.et.gr
- Νόση. (2010). Ανάκτηση Μάιος 2019, 17, από <https://www.noesi.gr/pronoise/ermis>
- Νόση. (2017, Νοέμβριος 21). Ανάκτηση Μάιος 17, 2019, από <https://www.noesi.gr/pronoise/eeamargarita>
- Νόση. (2018, Δεκέμβριος). Ανάκτηση Μάιος 18, 2019, από Θεοτόκος: <https://www.noesi.gr/pronoise/theotokos>
- Νόση. (2019, Μάρτιος 18). Ανάκτηση Μάιος 18, 2019, από <https://www.noesi.gr/pronoise/eseepa>
- Ο.Η.Ε. (2006). Ανάκτηση από www.esamea.gr
- Παπαβασιλείου-Αλεξίου, Ι. (2016). Συμβουλευτική κι επαγγελματικός προσανατολισμός ατόμων με αναπηρία: Ένα θεωρητικό και μεθοδολογικό περίγραμμα. *Επιθεώρηση συμβουλευτικής και προσανατολισμού*(107).
- Παπάνης, Ε., Γιαβρίμης, Π., & Βίκη, Α. (2009). *Καινοτόμες προσεγγίσεις στην ειδική αγωγή*. Σιδέρης.
- Παπάνης, Ε., Γιαβρίμης, Π., & Βίκη, Α. (2009). *Καινοτόμες Προσεγγίσεις στην Ειδική Αγωγή, εκπαιδευτική έρευνα για τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού*. Αθήνα: Σιδέρης.

- Παρασκευόπουλος, Ι. (1980). *Νοητική Καθυστέρηση, Διαφορική διάγνωση, Αιτιολογία- Πρόληψη, Ψυχοπαιδαγωγική αντιμετώπιση*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Παρατηρητήριο θεμάτων αναπηρίας. (2018). *Δε΄΄ικτες απασχόλησης και πληθυσμός με αναπηρία*. Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (1991). Πρότυπο πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης εφήβων με νοητική καθυστέρηση. *Νέα Παιδεία*(59).
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2013). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Διάδραση.
- Σιδηροπούλου -Δημακάκου, Δ. (1995). Επαγγελματική συμβουλευτική και προσανατολισμός των μαθητών με αναπηρίες - Υπόθεση ανύπαρκτη. *Επιθεώρηση συμβουλευτικής και προσανατολισμού*(34-35).
- ΦΕΚ 85/Α/18-4-2001. (n.d.). Ανάκτηση από www.et.gr
- ΦΕΚ 88/Α/ 11-04-2012. (n.d.).
- Χατζηπέτρου, Α., Γκούφα, Α., Γούναρη, Μ., Λογαράς, Δ., Μπαρμπαλιά, Ε., Νικολαΐδης, Ε., . . . Χριστοφή, Μ. (2014). *Σχεδιασμός πολιτικής σε θέματα αναπηρίας- Εγχειρίδιο εκπαιδευόμενου*. Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.